

TYRIMO SANTRAUKA

SUMANIOS SPECIALIZACIJOS ĮGYVENDINIMO PAŽANGOS VERTINIMAS

Sumanios specializacijos krypčių ir jų prioritetų įgyvendinimo programos vertinimą praėjus 2 (dvejiems) metams nuo programos prioritetų veiksmų planų patvirtinimo ŠMM ir ŪM išskyrė šiuos programos vertinamuosius aspektus:

1. nustatyti programos prioritetų įgyvendinimo pažangą ir galimybes;
2. įvertinti Sumanios specializacijos krypčių ir jų prioritetų įgyvendinimo programos prioritetų veiksmų planuose nustatytų studijų ir MTEPI politikos priemonių, jų pagrindu vykdomų projektų įgyvendinimo rezultatus ir tinkamumą prioritetams įgyvendinti;
3. nustatyti Sumanios specializacijos prioritetų potencialą tolesnei plėtrai.

Apibendrinant galima teigti, kad ŪM bei ŠMM įpareigojo Sumanios specializacijos tarpinį pažangos vertinimą atlikti trimis – programos prioritetų tinkamumo, rezultatyvumo ir efektyvumo – aspektais. Atlikusios šią analizę ŪM ir ŠMM tikėjosi gauti įrodymais grįstą informaciją apie programos prioritetų įgyvendinimo būseną ir atlikti programos korekcijas, siekdamos ją patobulinti ir pasiekti geresnį poveikį ir aukštesnius rezultatus.

Įgyvendindamos projekto veiklas ŪM ir MOSTA 2018 m. liepos–rugsėjo mėn. atliko Sumanios specializacijos krypčių ir jų prioritetų įgyvendinimo programos vertinimą pirmiau nurodytais aspektais (tinkamumo, rezultatyvumo, efektyvumo) ir analizės pagrindu parengė ataskaitą.

Ataskaita susideda iš 4 dalių: makroekonominės analizės, bendrojo programos ir jos priemonių rinkinio (angl. policy-mix) vertinimo, programos prioritetų tinkamumo (potencialo vertinimo) ir rezultatyvumo analizės. Vertinimas apima ne tik statistinę makroekonominę, veiklos vertinimo kriterijų analizę, tačiau ir antreprenerystės principu pagrįstos paieškos proceso (toliau – EDP), vykusio 2018 m. pirmojoje pusėje, rezultatus. Ataskaitos pabaigoje pateikiamos vertinimo išvados ir rekomendacijos.

ŪM ir MOSTA, atlikdamos programos pažangos vertinimą, stengėsi ne tik įgyvendinti vykdomo projekto įsipareigojimus, atliepti pagrindinius politikos formuotojų poreikius, bet kartu siekė kurti ir tobulinti Sumanios specializacijos vertinimo sistemą – užpildyti žinių, įrodymų spragas įgyvendindamos Sumanios specializacijos iniciatyvą.

IŠVADOS

Apibendrinant Sumanios specializacijos krypčių ir jų prioritetų įgyvendinimo programos makroekonominį kontekstą, galima teigti, kad Sumani specializacija yra svarbi Lietuvos ekonomikos ašis. Sumanios specializacijos kryptis atitinkantys sektoriai kuria 23,5 proc. Lietuvos bendrojo vidaus produkto (BVP), 2012–2016 m. visų Sumanios specializacijos krypčių dalis BVP išaugo, o sparčiausias augimas būdingas naujų gamybos procesų ir medžiagų kryptims.

Iš viso 2016 m. Sumanios specializacijos kryptis atitinkantys ekonomikos sektoriai sudarė 8,2 mlrd. Eur pridėtinės vertės. Per analizuojamus 5 metus Sumanios specializacijos kryptys taip pat pasižymėjo sparčiu pridėtinės vertės augimu: kiek daugiau nei pusė (55 proc.) viso augimo buvo būtent Sumanios specializacijos kryptis atitinkančiuose sektoriuose. Taip pat Sumanios specializacijos atitinkančių sektorių įmonės įdarbino 41 proc. visų šalies užimtųjų (daugiausiai – naujų gamybos procesų ir medžiagų kryptis). 2012–2016 m. augo ir Sumanios specializacijos atitinkančių sektorių produktyvių investicijų (į patentus ir programinę įrangą) santykis su visomis verslo investicijomis – nuo 3,6 iki 4,2 proc.

Visgi, išanalizavus pačią Sumanios specializacijos krypčių ir jų prioritetų įgyvendinimo programą, galima daryti išvadą, kad programos įgyvendinimas yra vangus. Šiuo metu yra paskirstyta tik 272,71 mln. Eur Sumanios specializacijos krypčių ir jų prioritetų įgyvendinimo programai skirtų lėšų iš 782,41 mln. Eur suplanuotųjų. Taip pat šiuo metu nė pagal vieną iš prioritetų nėra pasiekta net 100 projektų skaičiaus. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad tik pagal 9 prioritetus (iš 20) šiuo metu pritraukta daugiau nei 10 mln. Eur investicijų.

Žvelgiant detaliau, galima atkreipti dėmesį, kad daugiausia viešųjų investicijų pritraukė molekulinė technologijų ir funkcinė medžiagų prioritetų technologijų sričių projektai, tačiau jų skaičius pagal šiuos prioritetus sudaro 12,38 proc. visų projektų kiekio, o pritrauktas finansavimas – 22,05 proc. viso paskirstyto finansavimo. Daugiausiai pritraukę investicijų prioritetai nepritraukia reikšmingai gausaus skirto finansavimo, o skirtumas tarp finansuotų ir atmestų projektų nėra santykinai didelis, kad būtų galima teigti, kad šiems prioritetams neskiriama pakankamai lėšų. Taip pat pasiskirstęs faktinis 20 prioritetų finansavimas neleidžia daryti prielaidų, kad, investicijas perskirstant ir sutelkiant į mažesnį skaičių prioritetų ir technologijų, būtų galima tikėtis didesnio poveikio (pavyzdžiui, daugiau MTEPI projektų).

Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad šiuo metu Sumanios specializacijos krypčių ir jų prioritetų įgyvendinimo programoje iš viso nefinansuota 45 proc. paraiškų. Daugiausiai atmesta paraiškų – proveržio inovacijų prioriteto aprėpties (225 atmestos paraiškos). Bendra pastebima tendencija – dauguma projektų nefinansuoti dėl jų veiklų neatitikties MTEPI. EDP metu ekspertų pastebėta, kad pareiškėjams sudėtinga paraiškos veiklas priskirti Sumanios specializacijos krypčių ir jų prioritetų įgyvendinimo programos prioriteto teminiam specifiškumui, ypač jeigu projektas apima grupę technologijų arba yra orientuotas į netechnologines inovacijas.

Vertinant pačias Sumanios specializacijos kryptis ir jų prioritetus tinkamumo (potencialo ir aktualumo) ir rezultatyvumo aspektais, galima teigti, kad didžiausias **tinkamumas** (potencialas, aktualumas) būdingas šioms kryptims:

- molekulinė technologijų,
- funkcinė medžiagų,
- lazerinių technologijų,

- **visuomenės sveikatos.**

Visi šie prioritetai pasižymi didelėmis viešomis ir privačiomis investicijomis, o jų įgyvendinimas remiasi gausia infrastruktūra ir žmogiškaisiais išteklių. Mažiausiu tinkamumu pasižymi transporto koridoriai ir ugdomosi technologijos.

Įvertinus Sumanios specializacijos kryptių ir jų prioritetų įgyvendinimo programos prioritetus rezultatyvumo atžvilgiu, galima teigti, kad **rezultatyviausi** prioritetai yra:

- **visuomenės sveikata,**
- **funkcinės medžiagos.**

Šie prioritetai pasižymi santykinai didesniu žmonių MTEPI projektų, bendradarbiaujant su mokslo ir studijų institucijomis, skaičiumi, pagal projektus planuojamų naujų MTEPI srities darbuotojų (tyrėjų) skaičiumi (ypač – visuomenės sveikatos prioriteto). Numatoma santykinai didesnė įgyvendinamų projektų investicinė grąža. Žmogiškųjų gebėjimų stiprinimo srityje šie prioritetai išsiskiria didesniu skaičiumi asmenų, kurie tobulinasi pagal neformaliojo švietimo programas. Šie prioritetai taip pat išsiskiria santykinai didžiausiais publikacijų (Q1 leidiniuose) kiekiais (ypač – funkcinių medžiagų prioritetas).

Energijos gamyba iš biomasės, saulės energetikos, skaitmeninė statybos ir biožaliavų kūrimo prioritetų rezultatyvumas yra santykinai silpnas. Transporto koridorių prioritetas yra beveik visais atžvilgiais nerezultatyvus.

Apibendrinant Sumanios specializacijos kryptių ir jų prioritetų įgyvendinimo programos prioritetų investicinę grąžą galima teigti, kad prioritetų dinamika pagal šiuos komponentus labai skirtinga. Santykinai didesnė planuojama saugesnio maisto ir medicinos inžinerijos prioritetų vidinė grąžos norma, o atsipirkimo laikas – energijos gamybos iš biomasės ir debesų kompiuterijos prioritetų. Pagal lanksčiųjų sistemų prioritetą kuriama daugiausia produktų, tarp jų – daugiausiai pasaulinio naujumo.